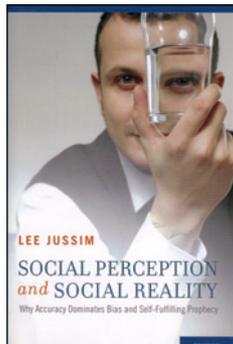

Pygmalion-effekten og selvoppfyllende profetier

Lee Jussim

Social perception and social reality

Why accuracy dominates bias and self-fulfilling prophecy. 474 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2012. Pris GBP 50
ISBN 978-0-19-536660-0

Da psykologen Robert Rosenthal arbeidet med sin doktorgrad tidlig i 1960-årene, oppdaget han tilfeldig at han kunne påvirke college-studentenes måte å «gjette» IQ på personer som han bare viste bilde av før og etter en intervensjon. Intervensjonen besto i at studentene selv tok en IQ-test, og det viste seg at de som fikk et godt resultat på sin egen test, bedret sine vurderinger av personene på fotografiene fra første til andre vurderingstidspunkt, mens de som fikk dårlige resultater på egen test, tok ned sine vurderinger. Det merkelige var imidlertid at det også var en forskjell på disse to gruppene før intervensjonen. Men da var det motsatt, de som anga en økning i de avbildede personenes IQ var opprinnelig de som anga lavest IQ. Da Rosenthal publiserte dette, ble han kontaktet av Lenore Jacobson, som var rektor på en barneskole i San Fransisco. Hun inviterte ham til å gjennomføre et bredt anlagt eksperiment på hennes skole, for å se om lærerne kunne påvirke elevenes IQ ved å formidle enten positive eller negative oppfatninger av elevenes potensial. Det viste seg å stemme, og samarbeidet resulterte i en av sosialpsykologiens klassikere: *Pygmalion in the classroom: Teacher expectations and student intellectual development* (1). Denne boken er også et viktig utgangspunkt for Lee Jussims bok.

Synes du det var vanskelig å forstå hva dette forsøket egentlig gikk ut på? Da er kanskje ikke dette boken for deg, for den er nemlig full av detaljerte beskrivelser av hundrevis av psykologiske forsøk og publikasjoner – 20 sider med referanser – så det gjelder å holde tungen rett i munnen for å få med seg alle detaljene. Et pluss er det imidlertid at det på side 51 finnes en tabell der leseren får hjelp til å finne ut hvor man kan lese henholdsvis entusiastiske førsteomtaler og kritiske senere omtaler av relevante sosialpsykologiske publikasjoner.

Som tittelen antyder handler denne boken om to beslektede temaer: bias – det at vi gjerne finner det vi ønsker å finne, også i forskningen – og selvoppfyllende profetier – det at vi opplever det vi ønsker å oppleve. Jussim skiller mellom fire forskjellige former for bias: informasjonssøkningsbias (vi velger den informasjonen som passer best), evaluerings- eller vurderingsbias (vi oppnår det resultatet vi gjerne vil ha), attribusjonsbias (vi forklarer et fenomen med det vi tror på) og hukommelsesbias (vi husker det vi vil huske). Når det gjelder selvoppfyllende profetier, skiller han mellom ekte selvoppfyllende profetier, der en i utgangspunktet gal sosial forestilling blir til virkelighet, og potensielle selvoppfyllende profetier, som vi også kan kalle forventningseffekter.

Lee Jussims metode er å vise at mens man i en rekke sentrale sosialpsykologiske studier opprinnelig var opptatt av å påpeke hvordan folk flest tar feil i sine oppfatninger, viser det seg, gjennom hans grundige gjennomgang av data og design, at det vel så ofte er forskerne og forfatterne som tar feil. Ikke minst er det et problem at forsøksdesign, som i utgangspunktet var basert på gale premisser, gjentas og gjentas, inntil resultatene blir «sannheter».

Her er det med andre ord mye å lære, ikke minst for oss som forsker på menneskelig atferd. Men som allerede antydnet, er dette en stor og tung bok, med altfor liten skrift og et tilsvarende høyt sosialpsykologisk detaljingsnivå – med andre ord for spesielt

interesserte. Jussim henter særlig sine referanser fra pedagogikken, noe som gjør at den interessante diskusjonen om f.eks. sammenhengen mellom selvoppfyllende profetier og placeboeffekten, for ikke å si forskningsmessig evaluering av alternative medisinske metoder i sin fulle bredde, dessverre er fraværende. Vi kunne saktens trengt en dr. Jussim for de medisinske atferdsfagene!

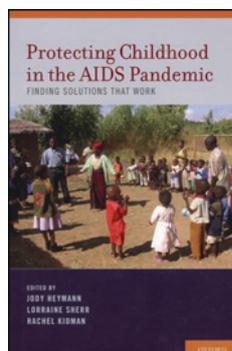
Olaf Gjerløw Aasland

LEFO – Legeforskningsinstituttet

Litteratur

1. Rosenthal R, Jacobson L. *Pygmalion in the classroom: Teacher expectations and student intellectual development*. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston, 1968.

Interessant om hiv og barndom

Jody Heymann, Lorraine Sherr,
Rachel Kidman, red.

Protecting childhood in the AIDS pandemic

Finding solutions that work. 306 s, tab, ill.
Oxford: Oxford University Press, 2012.
Pris GBP 35
ISBN 978-0-19-976512-6

Den primære målgruppen er folkehelsearbeidere på den globale arenaen. Bidragsyterne har et godt grep om emnet, og tematikken favner sosiale, antropologiske, politiske og økonomiske perspektiver.

Forfatterne skildrer barndommen i land som er sterk rammet av hivpidemien. Denne problemstillingen danner grunnlaget for utgivelsen. Temaer er beskyttelse mot hiv, omsorg og behandling under rammebetingelser som menneskerettigheter og barnekonvensjonserklæringer.

I denne tverrfaglige boken bidrar flere forfattere til hvert kapittel. Disse er eksperter som har publisert flere vitenskapelig artikler angående relaterte temaer.

Boken inneholder grafer og tabeller som gir en statistisk beskrivelse av de ulike hivintervensjonene i lavinntektsland. Forfatterne drøfter flere av intervensjonene som er implementert i disse landene, i forhold til statens ansvarsrolle overfor sivilsamfunn og frivillige organisasjoner (NGOer).

De peker på en lang rekke unike sårbarhetspunkter i barndommen som krever samarbeid utover helsesektoren for å løses. Omsorg for foreldreløse barn med hiv blir diskutert som en utfordring som taper i konkurransen mot medikamentelle intervensjoner.

De som er interessert i intervensjonsforskning, vil finne et kritisk blikk på forskjellige evalueringsmetoder i teksten – uten at det nødvendigvis vil tilfredsstille den kresne leser.

Protecting childhood in the AIDS pandemic er en kompleks bok som hjelper oss med å få øye på den usynlige sårbarheten som utfordrer individet, familien, samfunnet og statene til å samarbeide. Det er interessant å følge forfatterens påstand. De hevder at det lønner seg å investere i en trygg og sunn barndom fordi dette igjen vil føre til positive ringvirkninger i sin helhet, ikke bare lokalt, men til sjuende og sist også globalt.

Jagrati Jani-Bølstad

Institutt for helse og samfunn
Universitetet i Oslo